Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

6. srpnja 2017.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Prijevoz – Zajednička pravila za obavljanje zračnog prijevoza u Uniji – Uredba (EZ) br. 1008/2008 – Odredbe o utvrđivanju cijena – Članak 22. stavak 1. – Članak 23. stavak 1. – Informacije koje su obvezne prilikom objave cijena ponuđenih javnosti – Obveza iskazivanja stvarnog iznosa poreza, pristojbi, prireza ili provizija – Sloboda utvrđivanja cijene – Zaračunavanje troškova obrade u slučaju da putnik otkaže rezervaciju leta ili se na pojavi na ukrcaju – Zaštita potrošača“

U predmetu C-290/16,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Bundesgerichtshof (Savezni sud, Njemačka), odlukom od 21. travnja 2016., koju je Sud zaprimio 24. svibnja 2016., u postupku

Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG

protiv

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: T. von Danwitz, predsjednik vijeća, E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe i C. Lycourgos (izvjestitelj), suci,

nezavisni odvjetnik: M. Wathelet,

tajnik: X. Lopez Bancalari, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 15. ožujka 2017.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

— za Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG, M. Knospe, *Rechtsanwalt*,

— za Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV, P. Wassermann, *Rechtsanwalt*,

— za njemačku vladu, K. Stranz i T. Henze, u svojstvu agenata,

— za Europsku komisiju, W. Mölls, K.-P. Wojcik i F. Wilman, u svojstvu agenata,

* Jezik postupka: njemački

odlučivši, nakon što je saslušao nezavisnog odvjetnika, da u predmetu odluči bez mišljenja,

donosi sljedeću

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 22. stavka 1. i članka 23. stavka 1. Uredbe (EZ) br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici (SL 2008., L 293, str. 3.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 7., svezak 8., str. 164.).

2 Zahtjev je podnesen u okviru spora između Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG-a (u daljnjem tekstu: Air Berlin) i Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband eV (Savezna unija organizacija i udruga potrošača, u daljnjem tekstu: Bundesverband), po tužbi na propuštanje koju je podnio Bundesverband u vezi s poslovnom praksom Air Berlina u pogledu prikazivanja cijena i općih uvjeta poslovanja na njegovoj internetskoj stranici.

Pravni okvir

Pravo Unije

Direktiva 93/13/EEZ

3 U članku 3. stavcima 1. i 2. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.) propisano je:

„1. Ugovorna odredba o kojoj se nisu vodili pojedinačni pregovori smatra se nepoštenom ako u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri, na štetu potrošača prouzroči znatniju neravnotežu u pravima i obvezama stranaka, proizašlih iz ugovora.

2. Uvijek se smatra da se o nekoj odredbi nije pojedinačno pregovaralo ako je ona sastavljena unaprijed pa potrošač nije mogao utjecati na njezin sadržaj, posebno u kontekstu unaprijed formuliranog standardnog ugovora.

[…]”

4 U skladu s člankom 6. stavkom 1. te direktive, „[d]ržave članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba”.

Uredba br. 1008/2008

5 U skladu s uvodnom izjavom 16. Uredbe br. 1008/2008:

„Korisnici usluga trebaju imati mogućnost učinkovitog uspoređivanja cijena zračnog prijevoza različitih zračnih prijevoznika. Stoga konačna cijena koju plaća kupac za usluge zračnog prijevoza s polaskom iz Zajednice uvijek mora biti naznačena i uključivati sva davanja, pristojbe i naknade. […]”

6 U članku 2. te uredbe propisano je:

„Za potrebe ove uredbe:

[…]

18. ‚tarife zračnog prijevoza' znači cijene, izražene u eurima ili lokalnoj valuti, a koje se plaćaju zračnim prijevoznicima ili njihovim zastupnicima ili drugim prodavateljima karata za zračni prijevoz putnika te uvjete pod kojima te cijene važe, uključujući naknadu i uvjete koji se nude agenciji te ostalim pomoćnim službama;

[…]"

7 Članak 22. navedene uredbe, naslovljen „Sloboda utvrđivanja cijene", u stavku 1. propisuje:

„Ne dovodeći u pitanje članak 16. stavak 1. zračni prijevoznici Zajednice i, na temelju uzajamnosti, zračni prijevoznici trećih zemalja, slobodno utvrđuju cijene prijevoza za usluge zračnog prometa unutar Zajednice."

8 Članak 23. te uredbe, naslovljen „Obavješćivanje i nediskriminacija", u stavku 1. određuje:

„U tarife i vozarine prijevoza zračnim putem koje su dostupne javnosti uključeni su važeći uvjeti koji važe kod ponude ili objavljivanja u bilo kojem obliku, uključujući i na internetu, za usluge zračnog prijevoza iz zračne luke smještene na državnom području države članice na koju se primjenjuje Ugovor. Konačna cijena koja se plaća mora biti u svakom trenutku navedena i mora uključivati važeću tarifu ili vozarinu prijevoza zračnim putem, kao i sve važeće poreze i pristojbe, prireze i provizije koji su neizbježni i predvidljivi u trenutku objavljivanja. Pored navođenja konačne cijene, potrebno je navesti i sljedeće:

(a) tarifu ili vozarinu prijevoza zračnim putem;

(b) poreze;

(c) pristojbe na zračnim lukama; i

(d) ostale pristojbe, prireze ili provizije, poput onih koje se odnose na sigurnost ili gorivo;

tamo gdje su tarifi ili vozarini prijevoza zračnim putem dodane stavke iz [članka 23. stavka 1. točaka (b), (c) i (d) treće rečenice]. Doplate na cijenu moraju se iskazati na jasan, transparentan i nedvosmislen način na samom početku postupka rezervacije, a kupac sam odabire tu mogućnost."

Njemačko pravo

9 U članku 307. stavcima 1. i 2. Bürgerliches Gesetzbucha (Građanski zakonik), u verziji primjenjivoj na činjenice glavnog postupka (u daljnjem tekstu: BGB), propisano je:

„(1) Ništave su odredbe općih uvjeta poslovanja koje neopravdano i protivno načelima dobre vjere dovode u nepovoljniji položaj suugovaratelja osobe koja ih primjenjuje. […]

(2) U slučaju dvojbe, valja prihvatiti da postoji neopravdano dovođenje u nepovoljniji položaj ako odredba:

1. nije u skladu s temeljnim idejama zakonskih propisa od kojih odstupa, ili

2. ograničava temeljna prava i obveze proizišle iz naravi ugovora na način da je ugroženo ostvarivanje njegove svrhe.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

10 Dana 26. travnja 2010. Bundesverband simulirao je na internetskoj stranici Air Berlina postupak rezervacije jednosmjernog leta s polaskom iz zračne luke Berlin-Tegel (Njemačka) i odredištem u Kölnu (Njemačka). U prvom koraku postupka rezervacije u obliku tablice prikazan je popis mogućih zračnih veza po različitim cijenama. Nakon odabira jedne zračne veze tablica s različitim stavkama usluge i njihovom cijenom prikazala je, među ostalim, iznos od tri eura u rubrici „Porezi i pristojbe”. Prilikom druge simulacije postupka rezervacije koju je Bundesverband izveo na istoj internetskoj stranici 20. lipnja 2010. za povratni let s polaskom iz Berlin-Tegela i odredištem u Frankfurtu na Majni (Njemačka) u rubrici „Porezi i pristojbe” pojavio se iznos od jednog eura.

11 Bundesverband tvrdi da su iznosi poreza i pristojbi koji su prikazani na internetskoj stranici Air Berlina znatno niži od onih koje stvarno mora platiti zrakoplovna kompanija na temelju cjenika naknada dotičnih zračnih luka i da stoga mogu dovesti potrošača u zabludu. Smatrajući da je spomenuto prikazivanje iznosa protivno trećoj rečenici u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008, Bundesverband podnio je Landgerichtu Berlin (Zemaljski sud u Berlinu, Njemačka) tužbu na propuštanje kojom zahtijeva prestanak te prakse.

12 U okviru te tužbe Bundesverband je također osporavao zakonitost točke 5.2 općih uvjeta poslovanja Air Berlina dostupnih na njegovoj internetskoj stranici (u daljnjem tekstu: opći uvjeti poslovanja) u kojima je predviđeno da ta zrakoplovna kompanija od iznosa koji putniku treba vratiti ako se ne pojavi na letu ili otkaže rezervaciju odbija na ime troškova obrade 25 eura po rezervaciji i putniku. Bundesverband je pojasnio da je ta odredba protivna članku 307. BGB-a jer neopravdano dovodi u nepovoljniji položaj suugovaratelje zrakoplovne kompanije. On je dodao da Air Berlin ne smije zahtijevati podmirenje posebnih troškova za ispunjavanje zakonske obveze.

13 Landgericht Berlin (Zemaljski sud u Berlinu) prihvatio je Bundesverbandovu tužbu i naložio Air Berlinu pod prijetnjom sankcija da, s jedne strane, prestane prilikom objave cijena letova na svojoj internetskoj stranici prikazivati u rubrici „Porezi i pristojbe” iznose drukčije od onih koje ta zrakoplovna kompanija stvarno mora platiti i, s druge strane, da ukloni točku 5.2 iz svojih općih uvjeta poslovanja.

14 Budući da je žalba koju je Air Berlin podnio Kammergerichtu Berlin (Viši zemaljski sud u Berlinu, Njemačka) odbijena, ta je zrakoplovna kompanija uložila reviziju pred Bundesgerichtshofom (Savezni sud, Njemačka).

15 Bundesgerichtshof (Savezni sud) dvoji, kao prvo, o tome na koji način valja tumačiti treću rečenicu u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008. Naime, s obzirom na sudsku praksu Suda, spomenuti nacionalni sud sumnja u nesukladnost načina prikazivanja cijena na internetskoj stranici Air Berlina sa zahtjevima koje postavlja ta odredba.

16 Kao drugo, spomenuti sud želi dobiti pojašnjenja o tumačenju članka 22. stavka 1. te uredbe kako bi utvrdio može li pravilo iz te odredbe, prema kojem zračni prijevoznici slobodno utvrđuju cijene prijevoza za usluge zračnog prometa unutar Unije opravdati to što je Air Berlin u Općim uvjetima poslovanja opteretio posebnim troškovima putnike koji se nisu pojavili na letu ili su otkazali rezervaciju.

17 U tim je okolnostima Bundesgerichtshof (Savezni vrhovni sud) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li odredbu članka 23. stavka 1. treće rečenice Uredbe br. 1008/2008 tumačiti na način da zračni prijevoznici poreze, pristojbe na zračnim lukama, i ostale pristojbe, prireze ili provizije navedene u točkama (b) do (d) prilikom objave svojih cijena moraju prikazati u njihovu stvarnom iznosu i da ih stoga ne smiju djelomično uključiti u svoje cijene u skladu s točkom (a) te odredbe?

2. Treba li odredbu članka 22. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008 tumačiti na način da joj se protivi primjena nacionalnog uređenja prava općih uvjeta poslovanja koje se temelji na pravu Unije, a prema kojem se kupcima koji se nisu pojavili na letu ili su ga otkazali ne može zaračunati posebna naknada za obradu?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

18 Svojim prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li treću rečenicu u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 tumačiti na način da zračni prijevoznici prilikom objave svojih cijena moraju poreze, pristojbe na zračnim lukama i ostale pristojbe, prireze ili provizije navedene u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točkama (b) do (d) te uredbe prikazati u njihovu stvarnom iznosu i da ih stoga ne smiju djelomično uključiti u svoje cijene u skladu s njezinim člankom 23. stavkom 1. trećom rečenicom točkom (a).

19 Članak 23. stavak 1. druga rečenica Uredbe br. 1008/2008 propisuje da u trenutku objavljivanja cijena prijevoza ponuđenih javnosti „[k]onačna cijena koja se plaća mora biti u svakom trenutku navedena i mora uključivati važeću tarifu ili vozarinu zračnog prijevoza kao i sve važeće poreze i pristojbe, prireze i provizije koji su neizbježni i predvidljivi u trenutku objavljivanja”. Treća rečenica u članku 23. stavku 1. te uredbe propisuje da je uz konačnu cijenu, potrebno navesti i tarifu ili vozarinu prijevoza, poreze, pristojbe na zračnim lukama i ostale pristojbe, prireze ili provizije, poput onih koje se odnose na sigurnost ili gorivo, kada su te stavke dodane tarifi ili vozarini prijevoza.

20 Prema mišljenju Air Berlina, zračni prijevoznici nisu dužni odvojeno iskazati iznos poreza, pristojbi na zračnim lukama i ostalih pristojbi, prireza ili provizija navedenih u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točkama (b) do (d) Uredbe br. 1008/2008 ako su te stavke uključene u tarifu prijevoza navedenu u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točki (a) te uredbe. Naime, Air Berlin smatra da je sa stajališta korisnikova uspoređivanja različitih cijena koje nude zračni prijevoznici odlučujuća isključivo konačna cijena.

21 Bundesverband, njemačka vlada i Europska komisija tvrde da treća rečenica u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 obvezuje zračne prijevoznike na prikazivanje iznosa različitih stavki koji čine konačnu cijenu.

22 Valja podsjetiti da prilikom tumačenja odredbe prava Unije valja uzeti u obzir ne samo njezin tekst nego i kontekst u kojemu se nalazi te ciljeve propisa kojeg je dio (presuda od 19. srpnja 2012., ebookers.com Deutschland, C-112/11, EU:C:2012:487, t. 12. i navedena sudska praksa).

23 Iz samog teksta treće rečenice u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 proizlazi da obveza navođenja barem tarife zračnog prijevoza kao i poreza, pristojbi na zračnim lukama, ostalih pristojbi, prireza ili provizija – kada su te stavke dodane tarifi zračnog prijevoza – upotpunjuje obvezu iskazivanja konačne cijene koja proizlazi iz druge rečenice u članku 23. stavku 1. te uredbe (vidjeti u tom smislu presudu od 15. siječnja 2015., Air Berlin, C-573/13, EU:C:2015:11, t. 44.).

24 Prema tome, suprotno onomu što tvrdi Air Berlin, osobito kada se poziva na uvodnu izjavu 16. Uredbe br. 1008/2008, zračni prijevoznik koji iskazuje isključivo konačnu cijenu ne udovoljava zahtjevima iz treće rečenice u članku 23. stavku 1. te uredbe u pogledu obveze iskazivanja iznosa različitih stavki koje čine tu cijenu.

25 Taj zaključak nije doveden u pitanje Air Berlinovim argumentom prema kojem tekst treće rečenice u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 obvezuje zračne prijevoznike na preciziranje elemenata iz njezina članka 23. stavka 1. treće rečenice točaka (b) do (d) samo „tamo gdje su tarifi […] prijevoza zračnim putem dodane [te] stavke”, ali ne i onda kada su one u spomenutu tarifu uključene.

26 Naime, u članku 2. točki 18. Uredbe br. 1008/2008, gdje je definiran pojam „tarife prijevoza”, ne navodi se da su porezi, pristojbe na zračnim lukama i ostale pristojbe, prirezi i provizije stavke koje su uključene u spomenutu tarifu. Iz toga slijedi da zračni prijevoznici nisu ovlašteni uključiti te stavke u tarifu prijevoza koju su dužni prikazati na temelju članka 23. stavka 1. treće rečenice točke (a) te uredbe.

27 Suprotno onomu što također tvrdi Air Berlin, takvo tumačenje treće rečenice u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 ne može imati za učinak to da se spomenutoj odredbi oduzme njezin smisao. Naime, dio rečenice „tamo gdje su tarifi ili vozarini prijevoza zračnim putem dodane stavke iz [članka 23. stavka 1. točaka (b), (c) i (d) treće rečenice]” očito ima za svrhu razlikovanje situacije u kojoj su zračni prijevoznici odabrali stavljanje tih stavki na teret korisnika usluga od situacije u kojoj su odlučili sami ih snositi, pri čemu samo u prvoj situaciji imaju obvezu navođenja spomenutih stavki.

28 Iz navedenoga slijedi da korisnik usluga uvijek mora bit upoznat s različitim stavkama koje čine konačnu cijenu koja se plaća, a navedene su u trećoj rečenici u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008, odnosno s visinom udjela tih stavki u konačnoj cijeni.

29 Analiza ciljeva propisa u kojem se nalazi odredba sporna u glavnom postupku i analiza njegova konteksta potvrđuje taj zaključak.

30 Cilj članka 23. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008 je, među ostalim, zajamčiti obavješćivanje i transparentnost cijena usluga u zračnom prijevozu iz zračne luke smještene na državnom području države članice i stoga pridonosi zaštiti korisnika tih usluga. U tom pogledu potonja odredba predviđa obveze obavješćivanja i transparentnosti koje se, osobito, tiču mjerodavnih uvjeta za cijene zračnog prijevoza, konačne cijene koja se plaća, cijene zračnog prijevoza i neizbježnih i predvidivih elemenata koji se dodaju toj cijeni, kao i opcijskih doplata u vezi s uslugama koje upotpunjuju samu uslugu zračnog prijevoza (presuda od 18. rujna 2014., Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, t. 32.).

31 Cilj obavješćivanja i transparentnosti cijena ne bi bilo moguće postići kada bi treću rečenicu u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 trebalo tumačiti na način da zračnim prijevoznicima prepušta odabir hoće li uključiti poreze, pristojbe na zračnim lukama i ostale pristojbe, prireze i provizije u tarifu prijevoza ili će te stavke iskazati odvojeno.

32 Štoviše, drukčije tumačenje treće rečenice u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 moglo bi toj odredbi oduzeti koristan učinak. Naime, s jedne strane, djelomično uključivanje u tarifu prijevoza stavki navedenih u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točkama (b) do (d) Uredbe br. 1008/2008 dovelo bi do prikazivanja samo onih iznosa koji nemaju veze sa stvarnošću. S druge strane, potpuno uključivanje tih stavki u tarifu prijevoza imalo bi za učinak to da bi iznos naznačen kao tarifa prijevoza mogao biti jednak konačnoj cijeni koja se plaća. Obveza navođenja konačne cijene koja se plaća već je propisana u drugoj rečenici u članku 23. stavku 1. te uredbe.

33 Naposljetku, valja ispitati argument Air Berlina prema kojem navođenje stvarnih iznosa stavki navedenih u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točkama (c) i (d) Uredbe br. 1008/2008 nije moguće jer su ti iznosi nepoznati u vrijeme rezerviranja leta.

34 U tom pogledu valja istaknuti da tijekom kupnje karte korisnik usluge treba platiti konačnu, a ne privremenu cijenu. Prema tome, ako iznos određenih pristojbi, prireza ili provizija, poput onih koje se odnose na gorivo, može – kako to tvrdi Air Berlin – sa sigurnošću biti poznat tek nakon obavljanja leta ili u nekim slučajevima tek nekoliko mjeseci kasnije, iznosi poreza, pristojbi na zračnim lukama i ostalih pristojbi, prireza i provizija iz članka 23. stavka 1. treće rečenice točaka (b) do (d) Uredbe br. 1008/2008 koje treba podmiriti korisnik usluga odgovaraju procjeni zračnog prijevoznika u vrijeme rezerviranja leta.

35 U tom pogledu, članak 23. stavak 1. druga rečenica Uredbe br. 1008/2008 propisuje da su uz tarifu ili vozarinu zračnog prijevoza elementi konačne cijene koju korisnik mora platiti svi važeći porezi, pristojbe, prirezi i provizije koji su „predvidljivi u trenutku objavljivanja”.

36 S obzirom na navedeno, na prvo pitanje treba odgovoriti tako da treću rečenicu u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 treba tumačiti na način da zračni prijevoznici prilikom objave svojih cijena prijevoza moraju odvojeno iskazati iznose koje korisnici usluga trebaju platiti na ime poreza, pristojbi na zračnim lukama i ostalih pristojbi, prireza ili provizija navedenih u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točkama (b) do (d) te uredbe i da te stavke ne mogu, čak ni djelomično, uključiti u cijenu prijevoza iz njezina članka 23. stavka 1. treće rečenice točke (a).

Drugo pitanje

37 Svojim drugim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 22. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008 tumačiti na način da mu se protivi mogućnost da primjena nacionalnog propisa kojim se prenosi Direktiva 93/13 dovede do proglašenja ništavosti odredbe iz općih uvjeta poslovanja koja omogućava zaračunavanje posebnih paušalnih troškova obrade korisnicima usluga koji se nisu pojavili na letu ili su otkazali rezervaciju.

38 Sud koji je uputio zahtjev smatra da točka 5.2 općih uvjeta poslovanja – kojom se predviđa odbijanje 25 eura po rezervaciji i putniku na ime troškova obrade u slučaju otkazivanja rezervacije za let ekonomskom klasom ili nepojavljivanja na ukrcaju na taj let – neopravdano dovodi u nepovoljniji položaj Air Berlinove korisnike usluga i da je takva odredba ništava u skladu s člankom 307. stavkom 1. BGB-a.

39 Sud koji je uputio zahtjev također napominje da se prvom rečenicom u članku 307. stavku 1. i člankom 307. stavkom 2. točkom 1. BGB-a u njemačko pravo prenose članak 3. stavak 1. i prvi dio prve rečenice u članku 6. stavku 1. Direktive 93/13.

40 U tom pogledu, Air Berlin ističe u svojim pisanim očitovanjima da su se njemački prvostupanjski i žalbeni sud oslonili isključivo na nacionalno pravo, a ne na pravo Unije, kada su odredbu točke 5.2. općih uvjeta poslovanja ocijenili nepoštenom.

41 Ponajprije treba podsjetiti da je u okviru prethodnog postupka Sud isključivo ovlašten očitovati se o tumačenju ili o valjanosti prava Unije s obzirom na činjeničnu i pravnu situaciju kako ju je opisao sud koji je uputio zahtjev, kako bi tom sudu dao elemente koji će mu koristiti u rješavanju spora (vidjeti u tom smislu presudu od 27. travnja 2017., A-Rosa Flussschiff, C-620/15, EU:C:2017:309, t. 35.).

42 U tim okolnostima na drugo prethodno pitanje treba odgovoriti polazeći od pretpostavke suda koji je uputio zahtjev prema kojoj se odredba nacionalnog prava kojom se nastoji zaštititi potrošača od nepoštenih praksi, to jest članak 307. BGB-a, na podlozi koje spomenuti sud smatra nepoštenom odredbu točke 5.2. općih uvjeta poslovanja, temelji na pravu Unije jer se njime prenosi Direktiva 93/13.

43 Sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome treba li s obzirom na presudu od 18. rujna 2014., Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:2232), smatrati da se slobodi utvrđivanja tarifa prijevoza koju imaju zračni prijevoznici na temelju članka 22. stavka 1. Uredbe br. 1008/2008 protivi to da se nacionalni propis kojim se prenosi pravo Unije u području zaštite potrošača primijeni na to utvrđivanje.

44 Bez potrebe izjašnjavanja o tome obuhvaća li pojam „tarifa prijevoza" u smislu Uredbe br. 1008/2008 paušalne troškove obrade predviđene odredbom članka 5.2 općih uvjeta poslovanja i, potom, može li se ta odredba podvesti pod slobodu utvrđivanja cijene iz članka 22. stavka 1. te uredbe, treba istaknuti da je cilj Direktive 93/13, u skladu s njezinim člankom 1. stavkom 1., uskladiti propise država članica koji se odnose na nepoštene odredbe u ugovorima između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača. Riječ je tako o općoj direktivi za zaštitu potrošača koja bi se trebala primjenjivati u svim gospodarskim sektorima. Cilj te direktive nije ograničiti slobodu utvrđivanja cijene koju imaju zračni prijevoznici, nego obvezati države članice da propišu mehanizam koji osigurava da bilo koja eventualno nepoštena ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo može biti podvrgnuta ispitivanju u svrhu zaštite potrošača jer se on nalazi u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja robe ili pružatelja usluge kako u pogledu pregovaračke snage tako i u pogledu razine obaviještenosti (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Matei, C-143/13, EU:C:2015:127 t. 51. i navedenu sudsku praksu).

45 S tim u vezi, neprimjenjivost spomenute direktive u području usluga zračnog prijevoza uređenih Uredbom br. 1008/2008 može se prihvatiti samo ako je to jasno propisano odredbama te uredbe. Međutim, ni tekst članka 22. Uredbe br. 1008/2008, koji se odnosi na slobodu utvrđivanja cijena, ni tekst ostalih odredbi navedene uredbe ne dopuštaju izvođenje takvog zaključka, iako je u vrijeme njezina donošenja Direktiva 93/13 već bila na snazi.

46 Ni iz cilja postavljenog člankom 22. stavkom 1. Uredbe br. 1008/2008 ne može se izvesti zaključak da ugovori o zračnom prijevozu nisu podvrgnuti poštovanju općih pravila o zaštiti potrošača od nepoštenih odredbi.

47 U tom pogledu, Komisija pravilno ističe da je sloboda utvrđivanja cijena iz članka 22. Uredbe br. 1008/2008 vrhunac postupnog uklanjanja kontrole cijena koju provode države članice kako bi se sektor otvorio tržišnom natjecanju. Kako je to istaknuo nezavisni odvjetnik Bot u točki 27. svojeg mišljenja u predmetu Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:27), cilj liberalizacije tržišta zračnog prijevoza jest postići veću raznovrsnost ponude i niže cijene u korist potrošača. Tako je u petoj uvodnoj izjavi Uredbe Vijeća (EEZ) br. 2409/92 od 23. srpnja 1992. o cijenama zračnog prijevoza putnika i tereta (SL 1992., L 240, str. 15.), koja je stavljena izvan snage Uredbom br. 1008/2008, istaknuto da bi trebalo „upotpuniti slobodu utvrđivanja cijena odgovarajućim odredbama čiji je cilj zaštita interesa potrošača i industrije" [neslužbeni prijevod].

48 Presuda od 18. rujna 2014., Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:2232), ne može dovesti do drukčijeg zaključka. U toj presudi Sud je ocijenio da se članku 22. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 protive propisi poput onih o kojima je riječ u tom predmetu, čiji je cilj obvezati zračne prijevoznike da u svim slučajevima prevoze predanu prtljagu svojih putnika bez mogućnosti da za taj prijevoz zahtijevaju bilo kakvu doplatu. Suprotno tomu, Sud nije ni na koji način dao do znanja da se slobodi utvrđivanja cijene općenito protivi primjena bilo kojeg pravila o zaštiti potrošača. Upravo suprotno, Sud je upozorio da se pravu Unije ne protivi to da države članice – ne zadirući time u provedbu, među ostalim, pravila u području zaštite potrošača – urede određene aspekte ugovora o zračnom prijevozu, osobito kako bi zaštitile potrošače od nepoštenih praksi, pri čemu ne smiju dovesti u pitanje odredbe o utvrđivanju cijena iz Uredbe br. 1008/2008 (vidjeti u tom smislu presudu od 18. rujna 2014., Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, t. 44.).

49 Stoga nije moguće na temelju spomenute presude zaključiti da se članku 22. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 protivi primjena nacionalne odredbe kojom se prenose odredbe prava Unije u području zaštite potrošača, poput odredbi Direktive 93/13.

50 Iz prethodnih razmatranja slijedi da sloboda utvrđivanja cijena zračnog prijevoza unutar Unije, utvrđena u članku 22. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 ne može biti prepreka primjeni takvih nacionalnih odredbi u ugovorima u zračnom prijevozu.

51 Oprečan odgovor doveo bi do toga da bi se potrošačima uskratila prava koja izvode iz Direktive 93/13 u području utvrđivanja cijena zračnog prijevoza, a zračnim prijevoznicima omogućilo da u uvjetima nepostojanja bilo kakve kontrole u ugovore s putnicima unose nepoštene odredbe o utvrđivanju cijene.

52 S obzirom na navedeno, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 22. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008 treba tumačiti na način da mu se ne protivi mogućnost da primjena nacionalnog propisa kojim se prenosi Direktiva 93/13 dovede do proglašenja ništavosti odredbe iz općih uvjeta poslovanja koja omogućava zaračunavanje posebnih paušalnih troškova obrade korisnicima usluga koji se nisu pojavili na letu ili su otkazali rezervaciju.

Troškovi

53 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

1. **Treću rečenicu u članku 23. stavku 1. Uredbe br. 1008/2008 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. rujna 2008. o zajedničkim pravilima za obavljanje zračnog prijevoza u Zajednici treba tumačiti na način da zračni prijevoznici prilikom objave svojih cijena prijevoza moraju odvojeno iskazati iznose koje korisnici usluga trebaju platiti na ime poreza, pristojbi na zračnim lukama i ostalih pristojbi, prireza ili provizija navedenih u članku 23. stavku 1. trećoj rečenici točkama (b) do (d) te uredbe i da te stavke ne mogu, čak ni djelomično, uključiti u cijenu prijevoza iz njezina članka 23. stavka 1. treće rečenice točke (a).**

2. **Članak 22. stavak 1. Uredbe br. 1008/2008 treba tumačiti na način da mu se ne protivi mogućnost da primjena nacionalnog propisa kojim se prenosi Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima dovede do proglašenja ništavosti odredbe iz općih uvjeta poslovanja koja omogućava zaračunavanje posebnih paušalnih troškova obrade korisnicima usluga koji se nisu pojavili na letu ili su otkazali rezervaciju.**

Potpisi